

Висновки. Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел дає змогу узагальнити наукові позиції вчених щодо вивчення гендерної ідентичності як суб'єктно-психологічної реальності у період дорослішання. Перспективи подальшої наукової роботи вбачаємо у теоретичному та емпіричному вивченні психологічних механізмів впливу гендерних стереотипів на зростаючу особистість.

Список використаної літератури

1. Боришевський М. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія. Київ : Академвидав, 2010. 416 с.
2. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітків : реалії і перспективи : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с.
3. Васютинський В. Психологічні виміри спільноти : монографія. Київ : Золоті ворота, 2010. 120 с.
4. Говорун Т. В. Гендерна психологія у суб'єктно-вчинковому вимірі. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ : Либідь, 2006. С. 92–117.
5. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2004. 536 с
6. Савчин М. В. Психологія відповідальної поведінки: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2008. 280с.
7. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології. Людина. Суб'єкт. Вчинок. Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. Київ : Либідь, 2006. С. 316–358.
8. Kikinezhdі O. M., Zhyrska Halyna Ya., Chip R. S., Vasylykevych Y. Z., Hovorun T. V. Psychology of the Gender-Equitable Environment: Research of Problems. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 2020. No. 8. P. 538–547. URL : <https://www.scopus.com/sourceid/21100784273>

Оксана Козак

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ В СЕРЕДОВИЩІ ФАХОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Тема лідерства останнім часом є дуже популярною через умови в який перебуває сучасне суспільство. А лідерство як феномен в освітньому середовищі набуває великого значення з точки зору вивчення його як інтегративної

психологічної характеристики особистості. Ми розглядаємо лідерство, як необхідну якість цілісної багатогранної структури особистості, що формується в процесі навчально-виховної діяльності будь-якої освітньої установи і фахового коледжу зокрема. Учні такого коледжу це в основному особи віку 14, 16 років що перебувають в періоді пубертату та є старшими підлітками. Зважаючи на психологічні особливості, соціальну ситуацію розвитку, основні новоутворення, провідну діяльність, розуміємо, що прагнення до лідерства – є віковою особливістю підлітків як форма прояву потреби в соціальному визнанні та особистісній персоналізації, а також спосіб адаптації до нової соціальної ситуації розвитку. У нашому дослідженні ми звернули увагу на таку структуру лідерських якостей старшого підлітка: мотивація досягнення, відповідальність, незалежність, схильність до співпраці, комунікативні та організаторські здібності.

Мета статті: аналіз психологічних технологій необхідних для розвитку лідерських якостей учнів фахових коледжів в умовах специфічного освітнього процесу.

Важливість створення сприятливих психологічних умов для розвитку лідерських якостей учнів в освітньому процесі підтверджується численними дослідженнями вітчизняних педагогів і психологів (К.Л. Каменєва, Н.В. Марашовська, А.Б. Мудрик, К.С. Садохіна, Н.С. Сушик, Х.Ю. Шишкіна та ін.).

Зокрема, Н.С. Сушик основними видами діяльності, які спрямовані на розвиток лідерських якостей учнівської молоді в освітньому просторі, визначає такі: 1) навчальна діяльність (індивідуальна, групова, колективна); 2) виховна діяльність (участь у тренінгах, конкурсах, змаганнях); 3) дослідницько-пошукова діяльність (участь у конференціях, проектах, програмах); 4) проєктивна діяльність (розробка та захист індивідуальних і колективних проєктів, творчих справ); 5) громадська діяльність (участь у роботі органів учнівського самоврядування та громадських молодіжних організацій, учнівських творчих клубів, наукових товариств, асоціаціях); 6) представницька діяльність (уміння ефективно презентувати себе, групу однолітків, освітній заклад, молодіжну громад-

ську організацію) [5]. Дослідниця виділяє такі умови розвитку лідерських якостей в учнівської молоді: 1. Врахування особливостей старшого підліткового віку та рівня сформованості лідерських якостей. 2. Цілеспрямований розвиток лідерських якостей особистості в навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів на основі використання інтерактивних форм і методів роботи. 3. Забезпечення в навчально-виховному процесі можливостей для прояву та вдосконалення учнями лідерських якостей через їх участь в учнівському самоврядуванні, громадських і благодійних акціях, марафонах, суспільно корисних справах, організації творчих справ, конкурсах, тренінгах, ділових і рольових іграх, суспільно-політичних і правових рингах, відкритих трибунах, прес-конференціях, інтелектуальних турнірах, захистах творчих проєктів. 4. Створення стимуляційного та розвивального середовища, позитивної емоційної атмосфери, що передбачає творче спілкування та партнерську взаємодію педагогів і учнів. 5. Самопізнання та самовиховання лідерських якостей учнівською молоддю [5].

На думку К.Л. Каменевої розвиток лідерських якостей в старшому підлітковому віці відбувається в процесі закономірної, послідовної, безперервної зміни моментів розвитку взаємодіючих суб'єктів, що передбачає створення необхідних педагогічних умов. Педагогічні умови розглядаються дослідницею як зовнішні чинники, під впливом яких у суб'єкта виникають внутрішні суперечності, що дозволяє спрямувати його на розвиток лідерських якостей [1].

К.С. Садохіна визначає такі психолого-педагогічні умови розвитку лідерських якостей: урахування особливостей розвитку мотивації лідерства підлітків; забезпечення цілеспрямованого розвитку лідерських якостей підлітків шляхом організації колективу команди; створення стимулюючого і розвивального середовища на основі використання інтерактивних форм роботи (колективні творчі справи, рольові та ділові ігри); створення позитивної емоційної атмосфери, що передбачає творче спілкування і партнерську взаємодію підлітків [4].

Н.В. Мараховська звертає увагу на чи не найважливішу роль у розвитку лідерських якостей підлітків учителя, а саме його здатність впливати на учнів, вести їх за собою, в результаті чого учні персоніфікують власні ідеали в образі вчителя. Не менш важливе значення дослідниця надає вивченню дисциплін гуманітарного циклу, завдяки чому відбувається збагачення мотиваційно-ціннісної сфери учнів мотивами лідерства, здобуття знань про лідерство за рахунок розкриття змісту цих дисциплін, який відображає інформацію про людину, її особистісні якості, зокрема лідерські. Зрештою, саме освітнє середовище буде сприяти розвитку лідерських умінь і дотримання стійкої лідерської позиції учнів, якщо воно буде базуватися на засадах діалогічної взаємодії [2].

Таким чином, на основі здійсненого аналізу ми прийшли до висновку, що найважливішими психолого-педагогічними умовами розвитку лідерських якостей у старших підлітків є:

1. Діалогізація освітнього середовища через розвиток суб'єкт-суб'єктних взаємин між вчителями і учнями.
2. Розвиток самосвідомості старших підлітків через оволодіння навичками самопізнання, саморефлексії та позитивного самоствавлення.
3. Розвиток позитивної мотивації до лідерства, як спонукальної основи усвідомлення необхідності розвитку лідерських якостей.
4. Розвиток комунікативних та організаторських здібностей старших підлітків, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню рівня відповідальності і впевненості в собі. За результатами теоретичного аналізу та психологічного діагностичного дослідження було розроблено комплексну програму розвитку лідерських якостей учнів, з використання сучасних психологічних технік.

Найбільш ефективною формою для забезпечення реалізації запропонованих психологічних технологій для розвитку лідерських якостей учнів фахового коледжу впевнено можна назвати соціально-психологічний тренінг.

У нашому дослідженні ми використали авторську програму розвитку лідерських якостей учнів коледжу «Лідер Z». В основі даної програми фундаментальні теоретичні вчення щодо феномену лідерства та практичний алгоритм

розвитку цілісної особистості на основі сучасних психотерапевтичних напрямків. Мета тренінгової програми спрямована на розвиток лідерських якостей необхідних сучасній молодій людині для повноцінного психологічного функціонування в реаліях нової ери, та формування «м'яких навичок» (soft skills) в цілісній структурі особистості учня. В нашому тренінгу були використані наступні сучасні технології. Кілька з них опишемо тут.

Освітній діалог. Форма освітнього діалогу у значенні суб'єкт-суб'єктного спілкування нагадує соціальнопсихологічний тренінг (СПТ) та активне соціальнопсихологічне навчання, що розробляються у сучасній психології та акмеології (Н.В. Кузьміна, Л.А. Петровська, О.С. Прутченков, Т.С. Яценко та ін. Однак освітній діалог розглядається нами як форма активного навчання, метою якої є засвоєння професійних знань на ціннісно-смысловому рівні і водночас як форма спілкування, у якій вирішуються проблеми розвитку особистості, надання їй психологічної підтримки, що дозволяє розвінчувати стереотипи та вирішувати особистісні проблеми учасників, формувати навички соціальної взаємодії. Вирішальне значення такої форми організації навчання у розвитку рефлексивної та смислової сфер особистості майбутнього фахівця забезпечується значною інтенсифікацією навчального процесу, з одного боку, за рахунок інтеграції особистісного та професійного знання, а з іншого, – завдяки самій формі організації занять, адекватній груповій формі психотерапії як моделі особистісного зростання у конкретних умовах соціальної взаємодії, що відкриває широкі можливості для використання динамічних групових процесів [3].

Коучинг. Нова тенденція ефективного лідерства, коучинг, стала надзвичайно популярною у різних соціальних інститутах та в освітньому зокрема. Під час коучингу модератор надає учасникам ідеї, відгуки, зворотній зв'язок та консультації, але в кінцевому підсумку рішення залишатимуться в руках учасників. Коучинг через створення довірливого середовища м'яко готує учасників до викликів, з якими вони зіткнуться в реальному житті. Діалогічна взаємодія учасника з модератором є найкращою можливістю для підвищення його відповідних навичок. Коучинг дозволяє учасникам досягти успіху у виконанні

своїх завдань. Розширення можливостей учасників або створення Учнівського парламенту коледжу. Ця тенденція в загальному комплексі заходів для лідерства дозволила учасникам брати участь у процесах прийняття рішень до яких їм не було доступу, до рішень пов'язаних з питаннями навчальної та дозвільневої діяльності. Розширення можливостей учасників також є способом формування їх адекватної самооцінки. Це також тісніше пов'язує їх з цілями адміністрації навчального закладу. Глобальне лідерство. Є багато якостей, які роблять успішного вітчизняного лідера, відмінності полягають у здатності лідера сприймати глобальну перспективу. Глобальні лідери повинні бути чутливими до культур тих, хто працює під їх керівництвом, незалежно від того, де вони перебувають. Саме тому в нашому тренінгу було використано транскультуральний підхід до формування психологічних якостей учнів. Зворотній зв'язок. Учасники тренінгу завжди мали можливість отримати зворотній зв'язок як від модератора так і від один одного. Систематично проводились опитування, анкетування, тестування, бесіди, психологічні консультації, анонімні описування, чати соцмереж та месенджерів. Ключова суть зворотнього зв'язку полягала в побудові системи якісного діалогу через призму холістичної транскультуральної психотерапії Носсрата Пезешкіана.

Можемо зробити висновок, що лідерські якості не вроджені характеристики людини, а це ті якості, які людина може набути в процесі становлення своєї особистості. Найбільш сенситивним середовищем для розвитку лідерських якостей є освітнє середовище, де в процесі включення в навчально-виховний процес психологічних технологій є можливість розвинути лідерські якості необхідні сучасній людині.

Список використаної літератури

1. Каменєва К.Л. Формування лідерських якостей в юнацькому віці. URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_59/36.pdf
2. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореферат дис. ...канд. пед. наук. Харків. 2009. 20 с.

3. Радчук Г. Освітній діалог як інноваційна гуманітарна технологія професійного становлення особистості у ВНЗ / Г. Радчук // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2017. - Вип. 1. - С. 15-21
4. Садохіна К.С. Психолого-педагогічні умови формування лідерських якостей підлітків. *Проблеми сучасної психології* : збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. 2010. Вип. 9. С. 439 – 448. 61
5. Сушик Н. Теоретичні основи формування лідерських якостей учнівської молоді. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Т.7. 2013. С. 110 – 115. 64

Ірина Колодійчик
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ІДЕНТИФІКАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
Марія Заміщак

Сучасна система вищої освіти передбачає нові підходи у процесі психологічної підготовки студентів-педагогів. Одним з важливих компонентів професіоналізму в діяльності педагога є актуалізація та реалізація соціально-психологічних механізмів.

Під соціально-психологічними механізмами розуміють різноманітні психологічні впливи або засоби, за допомогою яких здійснюється соціально-психологічне відображення реалій соціального життя, а отже перехід зовнішніх впливів соціального оточення у внутрішні регулятори поведінки. І саме вони ілюструють як саме формується Я-професіонал у процесі психологічної підготовки студентів-педагогів і як здійснюється вибір траєкторії професійного саморозвитку [5].

У студентському віці відіграє особливу роль соціально-психологічний механізм як ідентифікація. Бо саме завдяки цьому механізму розвивається готовність студента до педагогічної діяльності. Почуття самототожності, власної справжності та повноцінності є важливим у діяльності педагога, який повинен бути прикладом наслідування для учнів у відповідності власному Я.